YENİMİMAR
7 KASIM - 4 ARALIK 2005

"Bir dönemin mimarlığı kesintiye uğradı"

Ankara'da uzun yıllardır mimarlık mesleğini yürütmekte olan Uygurlar, ofisteki çalışma arkadaşlarını deneyimsiz insanlardan seçiyorlar. Çünkü onlara göre kemikleşmiş yanlışlıkların sürdürülmesi üretkenliği olumsuz etkiliyor.

Berna Açık: Özellikle mimari yarışmalara da katılan bir mimarlık ofisi olarak, ofis içindeki çalışma sisteminizden kısaca bahsedebilir misiniz? Mimari bir ekip olmayı nasıl tarifliyorsunuz?

Semra Uygur: Ofis içindeki bazı eksiklikler bizim de eksiklerimiz olmakla birlikte aslında ortamın da eksiklikleri. Bizim burada yapılan her kalem hareketinden haberimiz olur. Bunun nedeni hem yaptığımız işin sorumluluğunu taşıyor olma isteğimiz hem de o kurumsallaşmayı oluşturamamak. Bu oluşturamamanın nedenlerinden biri iş düzeni ilgili yani doğrudan önünüzü göremememek. Diğeri ise gelenin gidenin sürekli olamaması. Ama tabiki bizim de sürekli elemanlarımız var yanımızda çalışan. Onlar işe hakimler. Bizler büroyu atölye gibi görüyoruz ve de deneyimsiz mimarlarla çalışmayı tercih ediyoruz ki kendi kemikleşmiş deneyimlerinin yanlışlıklarını bize göre aktarmasınlar. Bu nedenle de burası biraz eğitim sürecinin bir parçası gibi. Önceleri bu biraz dert ettiğimiz bir şeydi ama sonra bunu böyle kabullendik ve hiç olmazsa buradaki arkadaşlara ufak da olsa bir katkımız olur niyetiyle bu sistemi sürdürmekteyiz. O kemikleşmiş yanlışlıkları taşımaktansa bunun daha anlamlı olduğunu düşünüyorum.

Biz aslında varlığımızı da yarışmalarla edindik. 1983 yılında Samsun Hükmet Konağı yarışmasıyla başlayan serüvende satın alma ödülü almış olmak bizi yüreklendirdi ve sonrasında da devam etmemizi sağladı. Şimdiye kadar sanırım 55 tane yarışmaya girdik. Bu rakam girmek istediğimiz kadar da çok sayıyı karşılamıyor. Ama 1997'den bu yana Büyük Millet Meclisi'nin işleri, arkasından Kolejin işleriyle çok yoğun olduğumuz süreçte yani 1997-2002 yılı arasında hiçbir yarışmaya giremedik. Bundan sonra da fırsatımız oldukça o deneyimin içinde yer almak istiyoruz. Çünkü yarışma ortamı mimarların meslek içi eğitimlerinin en yoğun olduğu ortamlardır. Karşılıklı bilgi alışverişinin olduğu farklı bir ortam ve onun da hep devam etmesini istiyoruz. Ofiste doğal olarak işler hep öncelikli. Onlardan kalan zamanımızda teklif vermeyi çok arzu ettiğimiz konular olduğunda işi ikinci plana birakabildiğimiz oluyor. Ondan kopmayı hiç düşünmedik.

Ofisinizde kaç kişi çalışıyor?

Özcan Uygur: Sayı zaman zaman değişiyor. Şu anda biz hariç 3 mimar ve bir teknik ressamla birlikte çalışıyoruz. Bu sayının 10-12'ye çıktığı da oluyor. İşlerin durumuna göre açıkçası. İlk başladığımız andan itibaren yarışmayla başladık ama giderek yarışmanın şöyle bir şeyini hissettik: hangi konuda giriyorsanız o konuyla ilgili, okulda bir sömestrde sahip olduğunuz kadar bilgi sahibi oluyorsunuz. İnsanı çok dinamik tutuyor, dünyadaki gelişmeleri ister istemez takip ediyorsunuz. O konuyla ilgili dünyada neler yapılmış neler yapılmakta, hepsini takip ediyorsunuz. Sürekli bir güncellenme şansınız oluyor çünkü bu zihni de güncelleme fırsatı veriyor. Dolayısıyla malzemeyi, anlayışları, nerede ne tartışmalar geçiyor hepsini takip etmiş oluyorsunuz. Hiç unutmadığım bir şey var: TBMM Genel Kurul Salonu yarışmasını yaparken meclis nedir, parlamento nedir, demokrasi nedir gibi sorular üzerinde düşünmeye başlıyorsunuz, onları sorguluyorsunuz. Dünya bunları nasıl yorumluyor onlara bakıyorsunuz ve sonra kendi görüşünüzü ortaya koyuyorsunuz. Bu sorgulamalar insanı işte zinde tutan. Türkiye açısından da önemli bir şey. Bir yarışma yapılıyor, sergileniyor, üniversiteler, öğrenciler katılıyor, serbest çalışan profesyoneller katılıyor ve bir tartışma ortamı yaratılıyor. Bu güncellenmeler o ortamlara da taşınıyor. Dolayısıyla böyle bir dinamik ortam oluşuyor. Bence yarışmaların en büyük getirisi burada; hem kişisel olarak hem toplum açısından bize ve gençlere kendilerini gösterme şansı tanıyor.

SU: En önemlisi de kendini test edebilmen. Örneğin daha önce yaptığınızdan daha iyi ne yaptık şimdi. O yarışı bir yerde de kendi kendinizle yapıyorsunuz. Siz o kadar çokluğun içerisinde eski yaptıklarınıza farklı bir şey koyabildiniz mi ya da daha iyiye götüren bir şey var mı sorularının cevaplarını arıyorsunuz. Bu bence çok önemli. Yarışmada yeni konseptleri geliştirmek açısından kendiniz için önemli. Bu bir başkasına rakip olmak değil, yarışmalara öyle bakmamak gerekir. Hiç bir şey almayabilirsiniz ama size göre çok iyi bir fikir ortaya koymuş ve çok tatmin olmuş olabilirsiniz. Yarışmaları iş alma mekanizması olarak da görmemek lazım. İş almanın en sağlıklı ve demokratik biçimi olabilir ama her zaman her seçim en doğrusu olmayabilir sizin için. Jüri için elbette en doğrusudur. Kendiniz taze tutma, yenileme ve öğrenme sürecinin karşıtı olarak baktığınızda, onu bitirip bir şey üretmenin rahatlığını yaşıyorsunuz.

Yarışmaların iş almanın yöntemi olarak görülmemesinin nedenlerinden biri de yarışma sonrasında birinci olan projelerin genelde uygulanmaması. Belki yarışmalar daha da yaygınlaşsa bunun da önü açılabilir.

SU: Son zamanlarda belediye yarışmaları çoğunlukta ve bunlar da siyasi birer araç olarak kullanılıyorlar. Yapı ya da çevre elde etmek siyasetçilerin politika yapma araçları olarak gündeme geliyor. Bizim içinde bulunduğumuz sürecin başından beri belediye yarışmalarına baktığımızda bunların gerçekleşme oranı sanıyorum %10'u geçmez. Bu da gerçekten doğru bir şey elde etmek değil sadece bir faaliyet yapıldığının göstergesi. Bu da açılan tartışmalar açısından mimarlar için iyi olabilir ama ürün ortaya gerçek anlamıyla çıkartılmadığında ne yapan kendisini gerçekten anlamış oluyor ne de ortam bundan yararlanabiliyor. Türkiye'deki yarışmaların aslında en önemli problemi bu. Yarışmayı en demokratik ve sağlıklı yol olarak seçtim diyorsunuz ama gerçekten bunu gerçekleştiremiyor. O zaman da bu size yalnızca düşünsel olarak bir şey kazandırmış oluyor. Ne ülke, ne kendimiz ne mimarlık ortamı gerçek bilgi açısından kazanmıyor. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası bizim açımızdan buna en önemli örnek. Çünkü onu yaptığımız dönemde öyle bir salon yoktu. Ama sonra onun örnekleri çok çıktı ama biz onu kanıtlayamayız biz bunu daha önceden çözmüştük diye. Bu sadece bizim açımızdan bir bilgi olarak kalıyor. Bunu yaşantıda test etme şansımız olmadı.

> "Son zamanlarda belediye yarışmaları çoğunlukta ve bunlar da siyasi birer araç olarak kullanılıyorlar."

Son yıllarda yarışmaların yapılarında hem şartnameler hem jüriler hem de tasarımlar açısından bazı değişiklikler gözlemlenmekte ve bu durum bazı ortamlarda tartışılıyor. İçinde bulunduğumuz süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

SU: Biz 80'lerde yarışmaya girmeye ilk başladığımızda öğrenciliğimizden bildiğimiz bir jüri ve kazananlar kompozisyonu vardı. Sonra 83'ten sonra özellikle jüri kompozisyonları değişti. Zaten yayınlara baktığınızda da kazananların ve öne çıkanların yenilendiğini görebilirsiniz 1980 ile 1995 arasında. Biz o dönemde ortaya çıkan insanlardanız. 1995'ten sonra Bayındırlık Bakanlığı'ndan da kaynaklanan bazı sıkıntılar yüzünden yarışmalar açılmamaya başlandı. Bu 1 yıldır devam eden süreç içinde baktığımızda yetişen yeni kuşakları görmek mümkün doğal olarak. 1980-95 arası önde olan ekipler hem yaşları hem de iş potansiyelleri nedeniyle yarışma ortamından koptular. Yeni isimlerin çıkması çok doğru ve iyi mutlaka. Ben bundan çok keyif alıyorum ama o dönemde oluşmuş bilgi birikimi kesinti nedeniyle bu tarafa aktarılamadı. Bir ara dönemde de bilgisayarın kullanımının artışı, üç boyutun ortaya çıkışı, jürilerin bu üç boyutlu ortamlara alışkın olmamaları ve yapılanların çok matah bir şey olduklarını zannetmeleri nedeniyle çok yanlış yönlendirmeleri de yaşar hale geldik. Jüri kompozisyonları gerçekten çok değişti. Son dönemlerde jüriler ağırlıklı olarak akademik kadrodan oluşturuluyor. Bunun da sonuçlarını yapılar ortaya çıkınca mı görebiliriz bilmiyorum ama ben çok da memnun olmadığımı söyleyebilirim.

ÖU: Arada bir kopuş var; o süreklilik kesintiye uğradı. Yarışmaların gelenekleri oluşmuştu. Örneğin kolokyumlar ki kolokyum yapılması yönetmeliğe de girdi. Ama kolokyum niye yapılır? Kamuoyunu tartıştırmak amaçtır burada; meslek, ürünler onure edilir. Bu kesinti nedeniyle bunlar bile unutuldu. Geçmiş yarışma deneyimlerini yaşamış en azından bir kişi bulunsa bu jüri gruplarında yöntem hataları da ortadan kalkacaklar. Belediyeler de bu konuda istekli olabilirle ama onları yönlendiren yok. Dolayısıyla geriye doğru bir gidiş var söylediğim amacın elden kaçması nedeniyle. Yoksa ürün tartışılır. Oysa tartışma ortamı zedelenmiş durumda.

SU: Mimarlar Odası'nın burada eksiklikleri var. Yarışmalar odanın varlığı içinde önemli bir yer tutar. Yarışmalara bir jüri üyesi tayin etme yetkisi var odanın. O yarışmaların daha verimli ortamlar yaratması için odanın gerekli katkıyı koyması gerekiyor. Örgütün eksikliği olduğunu düşünüyorum. İradeler bunu ilk başta iyi niyetleriyle yapıyorlar.

Kesintiden ve araya giren kuşağın elindeki araçlarla jürinin biraz gözünü boyadığından bahsetmiştik. Yeni kuşağı nasıl değerlendiriyorsunuz bu durumda?

SU: O bir dönem yaşandı. Göz boyama durumu 1990'ların ortalarıyla 2000'lerin başına kadar o az olan yarışma döneminde oluştu. Çünkü yaygınlığı yoktu. O yaygınlık artınca, tüm bürolarda bu anlamda sunuşlar yapılmaya başlanınca o ara dönem kapandı. Bu aslında çağın gereği, bunun kaçışı da yok. Herkesin bun adapte olması gerekiyor. Bir hata varsa bu onu sunanlarda da. Gereksiz, anlamsız ve abartılı şeyleri sunmak bir durum, jürinin bunu ayırt etmesi gerekir. Çok katılımlı yarışmalarda ne istendiğini net olarak belirtmek, yarışmacılara eşit şartları sağlamak gerekli ama insanların ifade etme özgürlüğünü de kısıtlamadan.

ÖU: Jüri kompozisyonu bu açıdan çok önemli. Bunu karşılayacak olan jüridir. Değerlendirme onun elinde çünkü. Yarışmacı her şeyi yapabilir. Bir dönem bunları kısıtlama yoluna gidildi. Bu hiçbir şekilde doğru bir çözüm değil, yasaklamak yani.

Yarışmaya hazırlanma sürecinde ofiste nasıl bir süreç işliyor, çalışma arkadaşlarınız nasıl dahil oluyorlar bu sürece?

SU: Biz tarif ediyoruz onlar yapıyorlar. Deneyimsiz arkadaşlarımız olması nedeniyle tabi ki. Uzun zaman kalmış arkadaşlarımıza belirli sorumlulukları veriyoruz. Onların da bizleri sürüklediği zamanı çok yaşadık.

ÖU: Bu gerçekten de bir deneyim işi. Onların yürüttüğü, bizim buna destek verdiğimiz bir süreç hiç yaşanmadı.

İstanbul'da merkez ofis olarak nitelenen ofislerde sadece yarışmalar için ekipler kuruluyor. Ofis sahibi sürece katılmasa bile o ofis adına bir ürün çıkartılmış oluyor.

ÖU: Ofis büyüdüğü zaman başka çaresi yok aslında. Kapasite arttığı zaman bürokratik bir örgütlenmeye gitmek kaçınılmaz hale geliyor. Hiyerarşik bir yapı kurulmalı. Bu tip örnekler çok, örneğin Hadid. Onlar uygulamaları nasıl yürütüyorlar bilmiyorum ama yarışmalara böyle ekipler hazırlanıyorlar. Sonuç üretilebiliyrosa her şey doğrudur.

SU: Bu aslında insanların ne istediğiyle de ilgili. Bu işi nasıl kurguladığınıza ve ne beklediğinize bağlı, herhangi bir tarafını yanlışlamak doğru değil. Herkes kendine göre bir ortam oluşturuyor. Bir çok model üretmek mümkün. Sizin bir üretim içinde olmanız önemli.

AB sürecinde mimarlık eğitimi ve mesleği de kendisini konumlandırmak adına tartışılmakta. Diğer önemli bir konuda yurtdışından mimarların Türkiye'de çalışabilecek olmaları. Olası bu gelişmeleri sizler nasıl değerlendiriyorsunuz?

ÖU: Bu karmaşık bir süreç. Bizim ortamımızda yabancılar gelip ne kadar iş yapar bu soru işareti. Dolayısıyla onlardan korkmamız mesele değil, ticari anlamda bir sömürme meselesi var. Yabancıyla iş yaptığınızı zannediyorsunuz ama o sadece aracı oluyor. Böyle durumlar çok yaşanıyor. Bilgi birikimi, topluma hitap etme açısından korkumuz olmamalı diye düşünüyorum. Bunlar zorlamayla oluşacak şeyler değil. Bizim mesleğimiz toplumun kültürel yapısıyla doğrudan ilişkili. Bu dünyada da böyle yürüyor. Mimarlığı sanat ve teknik ürünü olarak görüp bir meslek olarak görenler var. bunların yanında mimarlığı hizmet sektörü olarak görenler var. Dünyada yapılan işlerin çoğu ihtiyacı karşılayan, belirli standartta ve tekniği yerinde ürünler. Bu anlayış farklılıkları farklı örgütlenmeleri oluşturuyor.